

STUDIEGIDS OPLEIDINGEN SPECTRUM

Beste student,

Voor je ligt onze studiegids.

Deze hebben we ontwikkeld om je een beeld te geven van wat je zoal kan verwachten als je een opleiding gaat volgen bij Spectrum!

We houden ervan om in contact te werken.

Dat maakt ook dat we ervoor kiezen om de informatie in deze studiegids beknopt te houden.

Liever ontmoeten wij je persoonlijk om je meer te vertellen over onze visie en onze manier van werken.

We nodigen je dan ook uit om de informatie tot je te nemen en we heten je van harte welkom op één van onze informatiedagen om je verder te kunnen informeren over onze manier van werken.

Als je kiest voor een opleiding bij Spectrum kies je ervoor om te gaan leren én leven.

Je leert niet zomaar een vak, je leert een ambacht!

Je kunt op veel plekken kennis vergaren maar wij bieden je een plek waar die kennis ook op de diepere laag van jouw zijn geïntegreerd kan worden.

We doen dat vanuit een diep besef van Gods liefde en genade voor ons gebroken bestaan.

Zijn scheppingskracht en de orde die Hij heeft ingeschapen in ons lijf en in de natuur is richtinggevend voor onze manier van kijken en werken.

We nemen in de opleiding dan ook de tijd om te onderzoeken wat de schepping ons hier over leert!

We doen dit door meditaties en begeven ons geregeld in de natuur om op het spoor te komen van Gods orde en zijn liefde te ontdekken en te ervaren in de wereld om ons heen.

Onze opleiding is uniek te noemen.

Uniek omdat het lijfwerk als rode draad door de hele opleiding verweven is én omdat we veel tijd en aandacht inruimen voor groepsdynamica.

Nergens kom je jezelf en jouw manieren van omgaan met mensen en situaties zo tegen als in het functioneren in een groep. Het levert je een prachtige leerplek op waar je in het contact met je groepsgenoten je persoonlijke thema's onder ogen kan komen en door kan werken. Je doet er tegelijk veel kennis op over het werken met groepen!

De groep biedt tevens een goede plek voor het oefenen van je gespreksvaardigheden, het leren werken met je lijf en het inoefenen van de vele methodische vaardigheden die je aangereikt krijgt.

Doordat we je een overnachtingsmogelijkheid bieden, waarmee je op een bijzondere manier focus kunt aanbrengen in je leerproces, helpen wij je om je optimaal te ontwikkelen in een liefdevolle en genadige leeromgeving.

Je bent van harte welkom!

Namens de opleiders:

Dick Mostert, Philip Troost en Harriët van Sleen.

Praktische Informatie

Instroom

Er is geen specifieke vooropleiding nodig. Wel maken we graag kennis met je als je nog niet betrokken bent bij Spectrum. Hiervoor kun je deelnemen aan een informatiedag of -avond of we nodigen je uit voor een persoonlijk kennismakingsgesprek.

Lesblokken

De **basisopleiding Christelijk Ervaringsgericht Hulpverlener (CEH)** is per leerjaar opgedeeld in **10 lesblokken** van 6 aaneengesloten dagdelen. De **beroepsopleiding Christelijk Ervaringsgericht Therapeut (CET)** is eveneens opgedeeld in **10 lesblokken** van 6 aaneengesloten dagdelen.

De lessen worden gegeven in Hattem, in het pand van Spectrum waar de studenten (bij voorkeur) ook overnachten. Je bent dus van woensdagavond tot vrijdagmiddag 'onder de pannen'.

Er wordt gewerkt op:

woensdagavond: 19.45 - 22.15 uur.

donderdag: 9.00 - 20.00 uur.

vrijdag: 9.00 - 16.00 uur.

Er is in het programma ruim tijd ingeruimd voor pauzes en rustmomenten.

Bij de opleiding zijn de verzorgingskosten inbegrepen, er wordt voor ontbijt, lunch, drinken en versnaperingen gezorgd. Overnachting is niet verplicht maar we raden het wel aan om de focus op je proces vast te kunnen houden. Er zijn voldoende faciliteiten beschikbaar (bedden, douches etc.). Voor de warme maaltijd op donderdagavond zijn er op loopafstand diverse horecagelegenheden.

Studiebegeleiding

Binnen de opleidingen is een cultuur van permanente feedback van studenten onderling en vanuit de opleiders. Daarnaast zijn er formele evaluatiemomenten waarop student en opleiders samen stil staan bij hoe het leerproces gaat. In de opleiding CEH is dat het 'voortgangsgesprek' in het 4^e lesblok van het 2^e jaar en in de opleiding CET is dat het 'beoordelingsgesprek' in het 9^e lesblok van het 3^e jaar. Deze tussentijdse evaluatiegesprekken staan in het teken van de toelating tot het 3^e jaar van de beroepsopleiding CET en respectievelijk het halen van het diploma aan het eind van het 4^e jaar. De student weet zo ruim van tevoren hoe de opleiding naar zijn of haar ontwikkeling kijkt en wat er extra aandacht nodig heeft.

Huiswerkgroep / intervisiegroep

In de **basisopleiding CEH** worden er vanuit de studentengroep **huiswerkgroepen** gevormd, waarmee je verder gaat oefenen rond de gespreksvaardigheden, bepaalde oefeningen uit de lesblokken kunt herhalen of inoefenen of je werkt aan de hand van meegekregen opdrachten.

In de **beroepsopleiding CET** worden er **intervisiegroepen** gevormd waarmee de intervisie methodiek wordt inge oefend.

Je komt tussen twee lesblokken een dagdeel bijeen met je huiswerkgroep of intervisiegroep. Dit wordt in onderling overleg verder afgestemd.

Literatuur

Elk leerjaar kent zijn eigen literatuurlijst, sommige boeken/papers worden gekoppeld aan de lesblokken en dien je ter voorbereiding aan het betreffende lesblok te lezen.

Andere literatuur kun je op je eigen tijd lezen en verwerken door het maken van een leesverslag of de literaturopdracht die bij het betreffende boek hoort. De literatuur dient aantoonbaar (dus door het inleveren van de leesverslagen of de bijbehorende opdracht) doorgewerkt te zijn om in aanmerking te komen voor een certificaat (CEH) of diploma (CET).

Leertherapie

Je bent, vanuit de eisen die de accreditatie van de opleiding met zich meebrengt, verplicht om tijdens de **basisopleiding** of binnen twee jaar daaraan voorafgaand minimaal 10 sessies leertherapie te volgen.

Dit geeft je gelegenheid om zicht te krijgen op je persoonlijke levensthema's en hiermee aan het werk te gaan.

Eigen Wijze Dagen Bant

Elk voor- en najaar vinden er op het park Eigenwijze in Bant de Eigen Wijze Dagen plaats.

Tijdens deze dagen staat een bijbels thema centraal dat we doorwerken op geestelijk, psychisch, sociaal en lichamelijk vlak, zoals wij deze vier aspecten integreren in ons werk.

Deze dagen zijn verplicht voor alle mensen die deelnemen aan een therapiegroep of die de basisopleiding CEH volgen.

Accreditatie

Zowel onze opleiding tot Christelijk Ervaringsgericht Hulpverlener als de opleiding tot Christelijk Ervaringsgericht Therapeut is gecertificeerd door Stichting Keurmerk

Beroepsscholingen voor de Psychosociale en Geestelijke Gezondheidszorg.

Basisopleiding CEH: SKB-B 1.1 / StudieUren: 1288, 46 ECT's

Beroepsopleiding CET: SKB-A 1.1.; 1.2 ZER / StudieUren: 3218, 115 ECT's

Basisopleiding Christelijk Ervaringsgericht Hulpverlener

1^e Leerjaar

Kerdoel: Zuivering van je basishouding

Subdoelen:

- Je werkt je eigen ontwikkelingsgeschiedenis door en leert deze in relatie te zien tot je functioneren in het hier-en-nu
- Je leert je eigen lijf kennen als belangrijk instrument en maakt kennis met diverse lichaamsgerichte interventietechnieken
- Je krijgt theorie aangereikt rond gespreksvaardigheden en gebedsvaardigheden en gaat daarmee praktisch aan de slag
- Je leert ontdekken wat 'zuivere dienstbaarheid' en 'werken met je hart' inhoudt en hoe dat er in jouw leven uit ziet

Programma per lesblok

1^e leerjaar

Blok 1-1	<i>Werken in eerlijkheid en aandacht</i>
Woe. avond	<i>Kennismaking</i>
Dond. morgen	<i>Meditatie / Bio-energetica: basis aarding / Blokkerende beelden over de hulpverlener die jij wilt/moet zijn van jezelf. / Deblokkerende afspraken: van ideaalbeelden naar de werkelijkheid</i>
Dond. middag	<i>Lichaamswerk: eigen lijf waarnemen in contact / Contactwerk: Contactvermijding Projectie</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica: vormen huiswerkgroepen</i>
Vrijd. morgen	<i>Meditatie: adem / Landschapswerk: groeiwegen / Themawerk: lichamen lezen</i>
Vrijd. middag	<i>Oefensessies: Lijfintake</i>

Blok 1-2	Werken met jezelf in het Hier en Nu
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> aanwezigheid. / Wat is 'jezelf'? Wat is 'hier en nu'? / <i>Gespreksvaardigheid:</i> naar de concreetheid toe
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> aandachtsoefening / <i>Lichaamswerk:</i> vasthouden en loslaten / <i>Contactwerk:</i> Contactvermijding Introjectie / <i>Deblokkerende afspraken:</i> aanwezigheid
Dond. middag	<i>Contactwerk:</i> je eigen lichaam ontdekken als klankkast: wat resoneert er in het contact met de ander in mijn lijf? / Awareness oefening.
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i>
Vrijd. morgen	<i>Meditatie:</i> 'Ik ben' / <i>Landschapswerk:</i> resonantie / <i>Lichaamswerk:</i> aarden <i>Contactwerk:</i> Als jij ... dan ik ...
Vrijd. middag	<i>Oefensessies:</i> met lichaamsdubbel (klankkast) Volgen in het lijf. Primaire gevoelens dubbelen.

Blok 1-3	1-3 Werken op de grens
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> Wat is de contactgrens? Wat heb ik te doen op de grens?
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> in adem contact met jezelf / <i>Contactwerk:</i> Contactvermijding Confluentie <i>Deblokkerende afspraken:</i> spanning in contact
Dond. middag	<i>Lichaamswerk:</i> afstand en nabijheid / <i>Contactwerk:</i> relatiestijl: overtuigend overnemen en afstand nemen
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i>
Vrijd. morgen	<i>Meditatie:</i> grens in verantwoordelijkheid: draagkracht, draaglast, boedelscheiding / <i>Landschapswerk:</i> dragen, last, boedelscheiding / <i>Lichaamswerk:</i> dragen/gedragen worden / <i>Contactwerk:</i> evenwicht
Vrijd. middag	<i>Oefensessies:</i> de grens opzoeken, boedelscheiding, klankkast

Blok 1-4	Werken vanuit begrip
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> Begrijpen gaat over ... / wat is veiligheid? / <i>Contactwerk:</i> begrijpen en laten begrijpen
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> Bijbelmeditatie over begrip / adem / <i>Lichaamswerk:</i> naderen, vastpakken, afstemmen / <i>Gespreksvaardigheden:</i> Begrijpen + Leren van de ander + Dubbelen <i>Deblokkerende afspraken:</i> begrijpen
Dond. middag	<i>Lichaamswerk:</i> openen, pakken, durven, toestaan / <i>Contactwerk:</i> hartscontact; openen en sluiten van het hart / mee-voelen
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk:</i> Begrijpen wat je waarneemt: open je zintuigen, neem wat er is. <i>Lichaamswerk:</i> durf en kracht in het contact / <i>Contactwerk:</i> je laten begrijpen
Vrijd. middag	<i>Oefensessies:</i> begrijpend volgen in het lijf / invoelen / waarnemen lichaamstaal / feedback geven / je laten corrigeren door cliënt.

Blok 1-5	Werken op de energie
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> werken op de energie van de cliënt / <i>oefensessies:</i> lading hier en nu
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> Bijbelmeditatie over energie, stromen, Geest, leven / <i>Gespreksvaardigheden:</i> Begrijpen + Leren van de ander + Dubbelen / <i>Contactwerk:</i> Contactvermijding Retroreflectie / <i>Deblokkerende afspraken:</i> energie
Dond. middag	<i>Lichaamswerk:</i> energie opzoeken in het lijf, stagnaties tegenkomen, beweging van de energie volgen / <i>Oefensessies:</i> voelen = willen (Wat wil mijn lijf?)
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i>
Vrijd. morgen	<i>Meditatie:</i> adem: uitreiken, lossen / <i>Landschapswerk:</i> 'de Stroom' / <i>Oefening:</i> energie vasthouden en loslaten
Vrijd. middag	<i>Leergesprek:</i> energie: de weg van binnen naar buiten en van buiten naar binnen; primaire en secundaire gevoelens; werken met stagnatie/blokkade

Blok 1-6	Werken in gevoelens
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> Ik en mijn gevoelens
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> Psalmen als kader voor omgaan met gevoelens. / <i>Gespreksvaardigheden:</i> Begrijpen + Leren van de ander + Dubbelen + Erkennen / <i>Deblokkerende afspraken:</i> ik en mijn gevoel
Dond. middag	<i>Leergesprek:</i> onderscheid primaire, secundaire, tertiaire gevoelens. / <i>Contactwerk:</i> Basisbesluiten > uitreiken / ontmoeting moeder en kind
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> (Bedroefd, Blij, Bang, Boos)
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk:</i> waarheid en gevoel. <i>Contactwerk:</i> Blijf ik/jij als ik/jij met me-/je-zelf kom(t)? / ontmoeting buitenwereld vanuit vadersteun
Vrijd. middag	<i>Leergesprek:</i> de weg naar het hart

Blok 1-7	Werken met behoeften
Woe. avond	<i>Introductie thema:</i> Wat is 'behoefte'? Ik en mijn behoeften.
Dond. morgen	<i>Bijbel- + ademmeditatie:</i> verlangen naar God / <i>Leergesprek:</i> Behoeftehiërarchie (Maslov) / <i>Gespreksvaardigheden:</i> Begrijpen + Leren van de ander + Dubbelen + Erkennen + verwoorden verborgen verlangens / <i>Deblokkerende afspraken:</i> behoeften
Dond. middag	<i>Lichaamswerk:</i> ontmoeting met je innerlijk kind / uitreiken / afwijzen <i>Contactwerk:</i> je innerlijk kind in contact met een ander
Dond. avond	<i>Groepsdynamica:</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk:</i> volheid, behoefte, gemis / <i>Thema:</i> behoefte i.r.t. ontwikkeling gender en seksualiteit / <i>Lichaamswerk:</i> verbinden hart en bekken / <i>Oefening:</i> levenslijn
Vrijd. middag	<i>Groepsgeprek:</i> mannengroep en vrouwengroep

Blok 1-8	Werken rond schuld en schaamte + Presentaties
Woe. avond	<i>Gespreksvaardigheden: Begrijpen + Leren van de ander + Dubbelen + Erkennen + verwoorden verborgen verlangens + <u>advocaat voor de ander en jezelf</u></i>
Dond. morgen	<i>Eindpresentaties + feedback + oefeningen rond schaamte, faalangst, succesangst</i>
Dond. middag	<i>Vervolg presentaties</i>
Dond. avond	<i>Vervolg presentaties</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk: Vervolg presentaties</i>
Vrijd. middag	<i>Inleiding opstellingenwerk 2^e jaar Instructie Genogram</i>

Literatuurlijst 1^e jaar opleiding Christelijk Ervaringsgericht Hulpverlener

BOSWIJK-HUMMEL Riekje, *De anatomie van de liefde. De energie van het hart in relaties*, 1990 Haarlem, ⁵2004, 137 p.

BRADSHAW, John, *Wanneer koesteren hoop betekent*, 1992 Houten, 315p. (Deel 1 en 2)

CLOUD, Henry, *4 stappen naar een sterke identiteit*, 2009 Almere, 304p.

KELLER, Tim, *De vrijgevige God*, 2009 Franeker, 79p.

LOWEN, Alexander, *Bio-Energetica*, 1994 Utrecht, 282p.

DE ROECK, Bruno Paul, *Gras onder mijn voeten*, 1975 Haarlem, 79 p.

STONE, Hal & Sidra, *De innerlijke criticus ontmaskerd*, 216 Utrecht, 221 p.

TROOST, Philip, *Mindful met Jezus, Inwezig leven*, 2013 Utrecht, 132p.

TROOST, Philip, *Energie van de Geest. Het vergeten geheim van een vitaal geloof*, 2019 Utrecht, 288p.

WEISFELT, Piet, *De wetten van de stam*, 2005 Barneveld, 246 p.

WEISFELT, Piet, *Nestgeuren, over de betekenis van de ouder-kind relatie in een mensenleven*, 1996, Utrecht, 312p.

2^e Leerjaar

Kerdoel: Basistechnieken aanleren

Subdoelen:

- Je brengt verdieping aan in je vaardigheden vanuit het eerste jaar en leert deze door te vertalen naar pastorale- en hulpverleningssituaties
- Je gaat aan het werk met de volgende basis- en helingstechnieken:
  - zorgvuldige waarneming; werken in het hier-en-nu; je eigen lijf als klankkast;
  - contactvermijding herkennen en in proces brengen; omgaan met weerstand;
  - karaktertypes herkennen; werken met innerlijk conflict; achtergrond van familiesystemen leren begrijpen.
- Je leert priesterlijke, profetische en koninklijke interventies en brengt deze in relatie met bovenstaande basistechnieken.
- Je leert helingstechnieken onderscheiden van pastorale taken als bidden; zegenen; biecht afnemen; vergeving of bevrijding bedienen; handoplegging en je leert deze in afstemming op het proces van je cliënt in te zetten.

Programma per lesblok

2^e leerjaar

Blok 2-1	<i>Werken in verbinding (priester)</i>
Woe. avond	<i>Leergesprek: PPK-profiel / gezant van Christus / paradoxale identiteit / heil bedienen / priester: vergeving, reiniging, genezing, zegen</i>
Dond. morgen	<i>Meditatie: bijbel en adem / Genogram / Gespreks- en Gebedsvaardigheden: Oefensessies</i>
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg: verbinding: ogen en huid / aarding en blokkades / Psychosomatisch Compromis</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica: vormen nieuwe huiswerkgroepen / dynamiek houden en lossen</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk: Ben ik welkom? Oefening: Herhalende vraag Karakterstructuur: Schizoïde structuur</i>
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen: Schizoïde structuur</i>

Blok 2-2	Werken vanuit waarheid (profeet)
Woe. avond	<i>Leergesprek: dé Waarheid? / dé Weg? / heil bedienen als profeet: waarheid, perspectief, leiding, ingevingen</i>
Dond. morgen	<i>Meditatie: Bijbel: 'ziende blind' / pijn en lijden / Gespreks- en Gebedsvaardigheden: oefensessies / Plenaire nabespreking video-fragmenten</i>
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg: cliëntcontact zonder woorden</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica: dynamiek geven en ontvangen</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk: Is er genoeg? Herhalende vraag / Karakterstructuur: Orale structuur</i>
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen: Orale structuur</i>

Blok 2-3	Werken midden in de strijd (koning)
Woe. avond	<i>Themawerk: 'leven en dood': wat heb jij te beschermen, te bewaren en te bevechten? Leergesprek: wat is de strijd? / schema grenzen-polariteiten-tegenstelling</i>
Dond. morgen	<i>Leergesprek: heil bedienen als Koning: bij-staan, op-staan, weer-staan / Gespreks- en Gebedsvaardigheden: oefensessies / Plenaire nabespreking video-fragmenten</i>
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg: samen en alleen / het drama: de stap in de lege plek / benen, ruggengraat, grens.</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica: dynamiek Samen en Apart / dramadriehoek</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk: Wat is los? / Herhalende vraag / Karakterstructuur: Symbiotische structuur</i>
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen: Symbiotische structuur</i>

Blok 2-4	Werken in begrenzing
Woe. avond	<i>Themawerk: Overdracht en tegenoverdracht</i>
Dond. morgen	<i>Meditatie + Leergesprek: stijl en sfeer Koninkrijk van God / Gespreks- en Gebedsvaardigheden: oefensessies / Plenaire nabespreking video-fragmenten</i>
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg: parentificatie: succesverwachting, faalverwachting / leunen</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica: Dynamiek kracht en kwetsbaarheid</i>
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk: kracht en kwetsbaarheid / Herhalende vraag / Karakterstructuur: Psychopathische structuur</i>
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen: Psychopathische structuur</i>

Blok 2-5	Werken met zwaarte
Woe. avond	<i>Themawerk:</i> Macht van het kwaad: zelfonderzoek <i>Leergesprek:</i> bevrijdingspastoraat? Demonie?
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> Bijbel: geestelijke strijd / <i>Gespreks- en Gebedsvaardigheden:</i> oefensessies: Macht van het kwaad / <i>Plenaire nabespreking video-fragmenten</i>
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg:</i> draagmanieren verkennen / zwaarte van de ander / dienen / verantwoordelijkheid / zelfverloochening i.o.v. subassertiviteit / willen – moeten / van compressie naar expressie
Dond. avond	<i>Groepsdynamica:</i> dynamiek van lijden en geluk, schuld en onschuld, dragen en gedragen worden
Vrijd. morgen	<i>Meditatie:</i> open ogen en het appel. / <i>Landschapswerk:</i> Dragen en gedragen worden / <i>Herhalende vraag</i> <i>Karakterstructuur:</i> Masochistische structuur
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen:</i> Masochistische structuur

Blok 2-6	Werken aan relatie
Woe. avond	<i>Themawerk:</i> gender / man-vrouw-verhouding / zelfonderzoek / delen in mannengroep en vrouwen groep
Dond. morgen	<i>Meditatie:</i> Gods Orde in man-vrouw relatie <i>Oefensessies:</i> verwijt – pijn - behoefte
Dond. middag	<i>Het lichaam weet de weg:</i> Genderontwikkeling: welke beweging als zoon/dochter? <i>Gespreks- en Gebedsvaardigheden:</i> oefensessie n.a.v. de beweging als zoon/dochter
Dond. avond	<i>Groepsdynamica:</i> dynamiek van de relatie: bevrozen en bewegen; seks en liefde
Vrijd. morgen	<i>Landschapswerk:</i> Vorm en essentie / <i>Herhalende vraag</i> <i>Karakterstructuur:</i> Rigide structuur
Vrijd. middag	<i>Constellatie opstellen:</i> Rigide structuur

Blok 2-7	Werken tegen de achtergrond van het systeem
Woe. avond	<i>Leergesprek:</i> Persoonlijkheid: Zelf + Karakter (masker, persona, pantsering) / Delen: Ik en mijn persoonlijkheid: Hoe doe jij het met jou? <i>Presenteren beelden Persoonlijkheid</i>
Dond. morgen	<i>Leergesprek:</i> Werken met symboliek en ritueel / <i>Geleide fantasie:</i> Tuin van je hart <i>Gespreksvaardigheid:</i> luisteren naar beelden
Dond. middag	<i>Groot Landschapswerk (6 uur)</i>
Dond. avond	<i>Oefensessies:</i> n.a.v. het landschapswerk [inleveren 30 min. video-opname]
Vrijd. morgen	<i>Meditatie:</i> Bijbel en adem: Zelfwording <i>Leergesprek:</i> Persoonlijkheid <i>Karakterstructuur:</i> Integratie maskers / <i>Constellatie:</i> Buigen voor je persoonlijkheid
Vrijd. middag	<i>Leergesprek:</i> Buigen / het roepen van de ziel

Blok 2-8	Beoordeling + Eindpresentaties + Afsluiting
Woe. avond	<i>Beoordeling eindtoets: Theorie: methodiekverslagen praktijk: videomateriaal</i>
Dond. morgen	<i>Presentaties</i>
Dond. middag	<i>Presentaties</i>
Dond. avond	<i>Presentaties</i>
Vrijd. morgen	<i>Leergesprek: Verlies en rouw / afscheid Afscheid nemen</i>
Vrijd. middag	<i>Afsluiting Opleiding Christelijke Ervaringsgerichte Hulpverlening</i>
	CERTIFICERING

Literatuurlijst 2^e jaar Opleiding Christelijk Ervaringsgericht Hulpverlener

BOSWIJK-HUMMEL, Riekje *Revolutie binnen de relatie*, ⁹2003 Haarlem, 214p.

BOSWIJK-HUMMEL, Riekje *Liefde in Wonderland, Overdracht en tegenoverdracht in de hulprelatie* ⁵2005 Haarlem, 250p .

CUVELIER, Ferdinand, *De stad van Axen. Gids bij menselijke relaties*. 2008, Kapellen (B) 175p.

DOES van der, Willem, *Zo ben ik nu eenmaal! Lastpakken, angsthazen en buitenbeentjes*. ⁷2008, Schiedam, 147p.

BRADSHAW, John, *Wanneer koesteren hoop betekent*, 1992 Houten, 315p.

GRÜN, Anselm, *Het kruis*, 1999 Kampen, 114p. niet meer verkrijgbaar. Gescande versie via Spectrum

GRÜN, Anselm, *Omgaan met het kwaad. De strijd van de vroege monniken tegen de demonen*. 1998 Kampen, 96p. Niet meer verkrijgbaar. Gescande versie via Spectrum.

MINDERHOUD, Jan, *Demonen en de macht van JESUS. Knellende vragen en vergeten thema's in de Dienst der Bevrijding*. 2012 Sliedrecht, 303 p.

PACOT, Simone, *Tot in onze diepste diepten. Het evangelie ter harte nemen*, ³2006 Gent, 251p.

VEENBAAS, Wibe e.a. *De Maskermaker. Systemisch werk en karakterstructuren*, 2006 Utrecht Hfdst.1-9 260p.

WEISFELT, Piet, *De geheimen van de groep, Het proces van het systeem en de consequenties voor individu, groep en organisatie*. ³2011, Soest, 276p.

Beroepsopleiding Christelijk Ervaringsgericht Therapeut

3^e Leerjaar

Kerdoel: Professionalisering Basistechnieken

Subdoelen:

- je leert een sessie op te bouwen aan de hand van concrete stappen
- je leert werken op de laag van de ziel, een laag die dieper gaat dan de eerste gevoelens en ervaringen
- je gaat stage lopen
- je leert verschillende intervisie methodieken en oefent hiermee in je intervisiegroep
- je gaat werken aan je theoretische kader voor het werk wat je doet door het doornemen van therapeutische literatuur en leert zo praktijk en theorie aan elkaar verbinden
- je krijgt een introductie in het werken met trauma, relaties, seksualiteit en verslaving.

Programma per Lesblok

3^e leerjaar

Blok 3-1	Themablok: <i>werken met de delen</i>
Woe. avond	<i>Kennismaken met elkaar en met de eigen sub-personen</i>
Dond. morgen	<i>Werken met de delen 1: egoplek en subpersonen verder verkennen</i>
Dond. middag	<i>Werken met de delen 2: vanuit de ego-plek de subpersonen begrijpen en insluiten en de regie nemen</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: uitleg over groepsintervisie / intervisiegroepen vormen</i>
Vrijd. morgen	<i>Oefensessies: in de werkvorm werken met het ego en de delen.</i>
Vrijd. middag	<i>Vervolg oefensessies.</i> <i>Vooruitblik Beroepsfase</i>

Blok 3-2	<i>praktijkvoering - systemisch – intervisiemethodiek – groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	Recht en Ethiek Praktijkvoering
Dond. morgen	<i>Systemisch werk dag 1: fenomenologisch waarnemen / de eerste beweging / contract</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk dag 1: plek / ordening / afbakening / insluiten</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: inoefenen grondhouding TGI</i>
Vrijd. morgen	<i>Gestalttherapie dag 1: Het gebied van de waarneming: voorgrond-achtergrond / lijfintake / leergesprek intake</i>
Vrijd. middag	<i>Gestalttherapie dag 1: introductie stoelenwerk / oefensessies: werkpunt vinden</i>

Blok 3-3	<i>diagnostiek - systemisch – intervisiemethodiek - groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	<i>Visie Diagnostiek DSM en Maskermaker 1: Inleiding: Wat is diagnostiek?</i> <i>Referentiekader van waaruit je diagnosticeert: de grote Richting. / Classificeren: onderscheiden en naam geven. / Ordening en communicatie in beroepsveld.</i>
Dond. morgen	<i>Systemisch werk dag 2: Werken op identiteitsniveau / interne grens: trance en stilte</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk dag 2: Opstellen van de triangulatie en de teruggave met aandacht voor: Eerste beweging, Insluiten, Stilte (Wachten) en Trance</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: Themagecentreerde Interactie (TGI): Inoefenen grondhouding TGI - profielbeschrijving</i>
Vrijd. morgen	<i>Gestalttherapie dag 2: Het proces van de Waarneming: Gestaltcirkel</i>
Vrijd. middag	<i>Gestalttherapie dag 2: oefensessies: werkpunt vinden en tempo afstemmen</i>

Blok 3-4	<i>diagnostiek - systemisch – intervisiemethodiek - groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	<i>Visie Diagnostiek DSM en Maskermaker 2:</i> <i>Verhouding Spectrum t.o.v. bestaande classificatiesystemen en diagnosemodellen: / Verbinden DSM (As II clusters) en Maskermaker (strijd, angst, schrik)</i>
Dond. morgen	<i>Systemisch werk dag 3: Lot en lotsgebondenheid / verstriking / het lege midden</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk dag 3: onbewuste identificatie / bedding / lot en invloed</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: Inoefenen grondhouding TGI - krachtenveldanalyse</i>
Vrijd. morgen	<i>Gestalttherapie dag 3: Werken in de polariteit: contrasten waarnemen / behoefte en angst / Topdog – Underdog</i>
Vrijd. middag	<i>Gestalttherapie dag 3: oefensessies: werkpunt vinden, tempo afstemmen, werkvorm neerzetten</i>

Blok 3-5	<i>diagnostiek - systemisch - intervisiemethodiek - groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	<i>Visie Diagnostiek DSM en Maskermaker 3: Diagnosemodellen, classificatiesystemen en Ordeningsprincipes.</i>
Dond. morgen	<i>Systemisch werk dag 4: buigen / eren / aannemende hart</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk dag 4: deelname</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica Intervisie onder begeleiding: Inoefenen grondhouding TGI – methode Raguse</i>
Vrijd. morgen	<i>Gestalttherapie dag 4: Interventies bij de contactvermijdingen</i>
Vrijd. middag	<i>Gestalttherapie dag 4: oefensessies: werkpunt vinden, tempo afstemmen, werkvorm neerzetten, naar verantwoordelijkheid toe werken</i>

Blok 3-6	<i>feedback - systemisch – intervisiemethodiek - groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	<i>Tussentijdse Beoordeling Collegiaal: Studenten geven elkaar feedback op persoonlijk functioneren; (on)geschiktheid voor het vak; kwaliteiten en valkuilen; methodiek en techniek.</i>
Dond. morgen	<i>Vervolg Tussentijdse beoordeling</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk: Dynamiek dader en slachtoffer</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica Intervisie onder begeleiding: Inoefenen grondhouding TGI - incidentmethode</i>
Vrijd. morgen	<i>Gestalttherapie dag 5: Werken met weerstand</i>
Vrijd. middag	<i>Gestalttherapie dag 5: oefensessies: werkpunt vinden, tempo afstemmen, werkvorm neerzetten, naar verantwoordelijkheid toe werken, met de weerstand werken</i>

Blok 3-7	<i>visie - systemisch – intervisiemethodiek - groepsdynamica - Gestalttherapie</i>
Woe. avond	<i>Hoe ontwikkel je visie? 1: Heilige huisjes / Waar sta je nu écht voor? Hoe lees je literatuur? / Wat betekent je geloof voor je deskundigheid? Waar vertrouw je op?</i>
Dond. morgen	<i>Systemisch werk 5: schaamte / schuld en onschuld</i>
Dond. middag	<i>Systemisch werk 5: de menselijke maat en plek</i>
Dond. Avond	<i>Groepsdynamica Intervisie onder begeleiding: Inoefenen grondhouding TGI + Balintmethode</i>
Vrijd. Morgen	<i>Gestalttherapie dag 6: Directiviteit</i>
Vrijd. Middag	<i>Gestalttherapie dag 6: oefensessies: werkpunt vinden, tempo afstemmen, werkvorm neerzetten, naar verantwoordelijkheid toe werken, met de weerstand werken, van intern naar extern</i>

Blok 3-8	Themablok: TRAUMA
Woe. Avond	<i>Trauma</i> : Wat is een trauma? / Waaraan herken je het? / Hechting / uitleg begeleiding bij trauma
Dond. Morgen	<i>Trauma</i> : Langzaam en klein werken: permissie voor de kleine bewegingen
Dond. Middag	<i>Trauma</i> : Cirkelen 1: dubbele focus: kern nog laten liggen / Cirkelen 2: ankeren in hier en nu /
Dond. Avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding</i> : Inoefenen grondhouding TGI
Vrijd. Morgen	<i>Trauma</i> : Pendelen: expansie en contractie /
Vrijd. Middag	<i>Trauma</i> Sessies: ‘heronderhandelen’: ankeren – cirkelen van buiten naar binnen – langzaam en klein – pendelen

Blok 3-9	<i>visie - systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisiemethodiek</i>
Woe. Avond	Vervolg <i>Hoe ontwikkel je visie?</i> Werkmodellen, rollen en geloofsovertuigingen in het landschap van therapeutische en pastorale stromingen. / Eigen positie Spectrum.
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 6</i> : binding / imprint / eerste adem
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 1</i> : Kenmerken en Begeleiding van Schizoide structuur
Dond. Avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding</i> : integreren methodieken / groepsdynamica / hechting
Vrijd. Morgen	<i>Werken met de delen</i> oefensessies
Vrijd. Middag	Vervolg oefensessies

Blok 3-10	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 1</i> : Basismodel ‘het Ei’ Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 7</i> : Leven en dood
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 2</i> : Kenmerken en Begeleiding van Orale structuur
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> / <i>Intervisie onder begeleiding</i> : integreren methodieken / groepsdynamica / hechting
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met Sprookjes en verhalen
Vrijd. middag	Vervolg Werken met Sprookjes en verhalen

4^e Leerjaar

Kerdoel: Praktijkvoorbereiding en Afstuderen

Subdoelen:

- je gaat werken met de psychosynthese en bekwaamt jezelf in het toepassen van werkvormen om informatie uit het onbewuste naar het bewuste te brengen
- Je gaat praktijkervaring opdoen door het werken met eigen cliënten
- Je gaat minimaal 10 sessies supervisie halen om te reflecteren op je werk met cliënten
- Je gaat voor je afstuderen een drietal essays schrijven over zowel vastgestelde als vrije onderwerpen (theorie-examen)
- Je levert een video verslag en leeranalyse in over minimaal vijf sessies met een individuele cliënt. Dit dient als materiaal voor je eindbeoordeling (praktijk-examen)

Programma per Lesblok

4^e Leerjaar

Blok 3-10	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 1: Basismodel ‘het Ei’</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 7: Leven en dood</i>
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 2: Kenmerken en</i> Begeleiding van Orale structuur
Dond. avond	<i>Groepsdynamica / Intervisie onder begeleiding: integreren methodieken /</i> groepsdynamica / hechting
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met Sprookjes en verhalen
Vrijd. middag	Vervolg Werken met Sprookjes en verhalen

Blok 3-11	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 2: Zelfwording</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 8: Geweten plek / Groepsgeweten</i>
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 3: Kenmerken en</i> Begeleiding van Symbiotische structuur

Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: integreren methodieken / groepsdynamica / hechting</i>
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met Bijbelverhalen en psalmen
Vrijd. middag	Vervolg Werken met Bijbelverhalen en psalmen

Blok 3-12	Themablok: INTEGRATIE
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 3: Omvorming</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Het contract tussen begeleider en cliënt: Hoe werk je met het contract bij de verschillende karakterstructuren?</i>
Dond. Middag	<i>Integratiesessies (60 min) + nabespreking (30 min)</i>
Dond. avond	<i>Integratiesessies (60 min) + nabespreking (30 min)</i>
Vrijd. morgen	<i>Integratiesessies (60 min) + nabespreking (30 min)</i>
Vrijd. middag	<i>Integratiesessies (60 min) + nabespreking (30 min)</i>

Blok 3-13	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 4: Heelheid</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 10: Verlangen</i>
Dond. Middag	<i>DSM + maskermaker 4: Kenmerken en Begeleiding van Psychopatische structuur</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: integreren methodieken / groepsdynamica / hechting</i>
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met ingevingen en dromen
Vrijd. middag	Vervolg Werken met ingevingen en dromen

Blok 3-14	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - intervisie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 5: Taal van de ziel</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 11: Goed en kwaad</i>
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 5: Kenmerken en Begeleiding Masochistische structuur</i>

Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: integreren methodieken + Hechting 2</i>
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met ingevingen en dromen
Vrijd. middag	Vervolg Werken met ingevingen en dromen

Blok 3-15	<i>psychosynthese – systemisch – DSM en karakterstructuur - groepsdynamica - interventie</i>
Woe. Avond	<i>Psychosynthese theorie 6: De Wil</i> Aandachtswerk
Dond. Morgen	<i>Systemisch werk 12: Verstrikking</i>
Dond. Middag	<i>DSM + Maskermaker 6: Kenmerken en Begeleiding Rigide structuur</i>
Dond. avond	<i>Groepsdynamica</i> <i>Intervisie onder begeleiding: integreren methodieken + Hechting 3</i>
Vrijd. morgen	<i>Psychosynthese praktijk</i> Aandachtswerk Werken met Geleide Fantasie
Vrijd. middag	Vervolg Werken met Geleide Fantasie

Blok 3-16	Themablok: <i>INTENSIEF ZELFONDERZOEK</i>
Woe. Avond t/m Zaterdagmiddag	<i>Intensief Zelfonderzoek</i> LET OP: Dit blok duurt 3 dagdelen langer, wat wordt gecompenseerd in blok 3-18

Blok 3-17	Themablok: <i>RELATIES</i>
Woe. avond	<i>Relaties: Bewustwording projecties en overdracht in eigen partnerrelaties. / Opvattingen over huwelijk.</i>
Dond. Morgen	<i>Relaties: (Systemisch) hoe komen mensen bij elkaar? Verstrikking /Aantrekken en afstoten / Lotsgebondenheid / Anima Animus /</i>
Dond. Middag	Verlangen en verraad / Fusie en splitsing / Collusies
Dond. Avond	<i>Relaties: (Groepsdynamisch) Accepteren van de axen: houden en lossen; geven en nemen; klauwen en weerstaan / Gebruiken van verschillen</i>
Vrijd. Morgen	<i>Relaties: Ik (conflict op Ego-niveau) en zelf (familiesystemen op de achtergrond) / Oude koeien / beeld ideale partner</i>
Vrijd. Middag	Verantwoordelijkheid en slachtofferschap / Boedelscheiding

Blok 3-18	Themablok: VERSLAVING
Woe. avond	<i>Verslaving</i> : verkenning eigen verslavingen / afweermechanismen / verslavingsspiraal / visie Spectrum
Dond. morgen	<i>Verslaving</i> : verslavingsgevoeligheid / werken tussen mogelijkheid en onmogelijkheid / verslavingscirkel / motiverende gespreksvoering
Dond. middag	<i>Verslaving</i> : de omgeving van een verslaafde

Blok 3-19	Themablok: SEKSUALITEIT
Woe. avond	<i>Seksualiteit</i> : visie over verlangen en seksualiteit / intimiteit met God? / schaamte / heiligheid en platheid
Dond. morgen	<i>Seksualiteit</i> : Lichaamswerk en systemisch werk: lichaamsgrenzen intern en extern / polaire energie
Dond. middag	<i>Seksualiteit</i> : vervolg Lichaamswerk en systemisch werk: lichaamsgrenzen intern en extern / polaire energie
Dond. avond	<i>Seksualiteit</i> : groepsdynamica: mannen en vrouwenbeweging / ideale partner
Vrijd. morgen	<i>Seksualiteit</i> : schaamte en tederheid
Vrijd. middag	<i>Seksualiteit</i> : contactcirkel / oefensessies

Blok 3-20	<i>Beoordeling – presentaties - afscheid</i>
Woe. avond	<i>Feedback en beoordeling op Theorie-examen en Praktijkexamen</i>
Dond. morgen	<i>Presentaties</i> (Folder/website)
Dond. middag	<i>Presentaties</i> (Folder/website)
Dond. avond	<i>Presentaties</i> (Folder/website)
Vrijd. morgen	<i>Afscheid</i>
Vrijd. middag	<i>Afscheid</i>
	<i>DIPLOMERING</i>

Literatuurlijst 3^e & 4^e leerjaar

ALGEMEEN

Verplicht

- VANDEREYCKEN W. en DETH R.van, *Psychotherapie. Van theorie tot praktijk.* 2003 Houten/Antwerpen, 260 blz.
- GRÜN, Anselm, *In therapie bij Jezus. De helende kracht van bijbelse verhalen,* ²2013 ten Have, 155 blz.
- PAYNE, Leanne, *Gods tegenwoordigheid geneest,* 1997 Kampen, 256 blz.

Aanbevolen

- GANZEVOORT & VISSER, Ruard en Jan, *Zorg voor het verhaal. Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding,* 2007 ³2012 Zoetermeer, 429 blz.
- JUNG, Carl Gustav, Al zijn werk o.a. *De mens en zijn symbolen; Herinneringen, dromen en gedachten.*

GESTALTTHERAPIE

Verplicht

- LAMBRECHTS, Georges, *De gestalttherapie, tussen toen en straks,* 2003 Berchem België blz. 109-409
of
- CLARKSON, Petruska, *Gestalt counselling in action,* 3e of latere druk, 2004 London, 202 blz. (engelstalig)

Aanbevolen

- LAMBRECHTS, Georges, *De gestalttherapie, tussen toen en straks,* 2003 Berchem België blz. 1-109 en 409-519
- PERLS, Fritz, *Gestaltbenadering/Gestalt in actie, Illustratieve teksten van sessies.* ²1976 Haarlem, 207 blz.
- ROECK, Bruno Paul de, *De harde kern van een zachte sector,* 1982 Baambrugge, 128 blz.
- ROECK, Bruno Paul de, *Recepten om in de puree te raken.* 1992 Haarlem, 151 blz.
- ROECK, Bruno Paul de, *Liever leren dan afleren. Praktische levenslessen.* ²1989 Haarlem, 164 blz.
- ROECK, Bruno Paul de, *Wat is goed wat is kwaad?* ²1980 Haarlem, 180 blz.

BIO-ENERGETICA

Verplicht

- LOWEN, Alexander & Leslie, *Bio-energetische oefeningen,* 1978 ⁴1990 Katwijk aan Zee, 129 blz. (als Paper beschikbaar bij Spectrum)
- LOWEN, Alexander, *Spiritualiteit van het lichaam. Bio-energetica voor gratie en harmonie.* 1992 Cothen, 224 blz. (inwisselbaar voor een van de aanbevolen titels)

Aanbevolen

- LOWEN, Alexander, *Genieten. Naar een werkelijk ervaren van het leven*. 1987³1996 Utrecht, 176 blz.
- LOWEN, Alexander, *Leven zonder angst. Basis voor gemoedsrust, innerlijke tevredenheid en wijsheid*. 1980³1996 Cothen, 306 blz.
- LOWEN, Alexander, *Narcisme. De ontkenning van het ware zelf*. 1991²1995 Cothen
- RANK, Ansgar en Dietlinde, *Je lichaam als spiegel. Bio-energetica en karakteranalyse*. 1996 Utrecht, 303 blz.

GROEPSDYNAMICA

Verplicht

- SPECTRUM, *Groepstherapie* (als Paper beschikbaar bij Spectrum)
- WEISFELT, Piet *De bestemming van het systeem. Gezondheid en ziekte van het systeem en de consequenties voor individu, groep en organisatie* 2006 Amsterdam, Alleen de hoofdstukken 1–5 en 18–20.
- HAAS, Willem de, *Groepsbegeleiding en groepsbehandeling in de gezondheidszorg*, 2008 Haarlem, 313 blz.
- HENDRIKSEN, Jeroen, *Intervisie bij werkproblemen. Procesmatig en taakgericht problemen oplossen*. 1986¹⁰2001 Soest

Aanbevolen

- BONHOEFFER, Dietrich, *Leven met elkander*, 1952⁵1987 's Gravenhage, 87 blz.
- TROOST, Philip, *Gemeenschap der veiligen*. (een preek), 2004 Franeker, 31 blz.

AANDACHTSWERK

Verplicht

- DERKSE, Wil, *Een levensregel voor beginners. Benedictijnse spiritualiteit voor het dagelijks leven*,²2000 Tielt, 126 blz.

Aanbevolen

- TROOST, Philip, *Mindful met Jezus. Inwezig leven*, verschijnt najaar 2013.
- JOHNSON, Janet, *Stil worden voor God. Rust en richting vinden door contemplatief gebed*, 2002 Driebergen, 192 blz.
- DERKSE, Wil, *Gezegend leven. Benedictijnse richtlijnen voor wie naar goede dagen verlangt*, 2007 Tielt, 140 blz.
- PAYNE, Leanne, *Luisterend bidden. Gods stem leren verstaan*, 1998 Kampen, 294 blz.

PSYCHOSYNTHESE

Verplicht

- FERRUCCI, Piero, *Heel je leven. Een nieuwe oriëntatie door psychosynthese*, 1981⁹2004 Haarlem, 216 blz.

- BRUGMAN, Karin, BUDDE, Judith en COLLEWIJN, Berry, *Ik (k)en mijn ikken. Ontdek andere kanten van jezelf met Voice Dialogue*. ²2010 Zaltbommel, 189 blz.

Aanbevolen

- ASSAGIOLI, Roberto, *Handboek psychosynthese*, 2007 Utrecht, 319 blz.
- ASSAGIOLI, Roberto, *Transpersoonlijke ontwikkeling*, 1991 Cothen, 309 blz.

SYSTEMISCH WERK

Verplicht

- VEENBAAS, Wibe GOUDSWAARD, Joke, *Vonken van verlangen. Systemisch werken, perspectief en praktijk*, 2002 Utrecht, 398 blz.
- FRANKE, Ursula, *Als ik mijn ogen sluit, kan ik je zien. Opstellingen in de verbeelding en in individuele therapie*. ³2011 Zutphen, 175 blz.
- HELLINGER, Bert, *De verborgen dynamiek van familiebanden*, 2001 ¹⁰2007 Haarlem, 319 blz.

Aanbevolen

- ULSAMER, Bertold, *Genees jezelf van oude wonden. Familieopstellingen zonder representanten*. 2011 191 blz.
- MEULINK-KORF, Hanneke en RHIJN, Aat van, *De onvermoede derde. Inleiding in het Contextueel Pastoraat*. 2002 Zoetermeer, 260 blz.
- RUPPERT, Franz, *Symbiose en autonomie. Een weg uit symbiosetrauma en destructieve afhankelijkheid. Traumaopstellingen als nieuwe benadering*. ²2011 Eeserveen, 317 blz.

TRAUMAVERVERWERKING

Verplicht

- LEVINE, Peter A., *De stem van je lichaam. Trauma's helen met je lichaam als gids*, 2011 ²2013 Haarlem, 428 blz.

Aanbevolen

- LEVINE, Peter A., *De tijger ontwaakt. Traumabehandeling met lichaamsgerichte therapie*, 2007 Haarlem, 268 blz.

KARAKTERSTRUCTUREN

Verplicht

- VEENBAAS, Wibe en GOUDSWAARD, Joke en VERSCHUREN, Henne Arnolt, *De Maskermaker. Systemisch werk en karakterstructuren*, 2006 Utrecht, Deel 2 blz.281-443

Aanbevolen

- LOWEN, Alexander, *Karakterstructuren*. (Als die nog te krijgen is)

DIAGNOSTIEK en PSYCHOPATHOLOGIE

Verplicht

- *DSM-5, Diagnostical and Statistical Manual of Mental Disorders 5th Edition* (duurste)
of *Beknopt overzicht van de criteria van de DSM-5* (duur)
of *Gids voor de huisartsenpraktijk DSM-5* (minder duur)
of *DSM-IV* (2e hands de goedkoopste oplossing, tot 2017 toegestaan)
- WEISFELT, Piet, *Op weg naar gezondheid. Diagnostiek, behandelplanning, persoonlijkheidsstructuren en enkele therapeutische technieken.* ³2010 Soest, 536 blz.
- FRANCES Allen & FIRST Michael B., *Stemming en stoornissen. Een gids voor iedereen die meer wil weten over kenmerken en diagnose van psychische stoornissen.* 1999 ⁷2009 Amsterdam, 424 blz.

Aanbevolen

- HELLINGA, Gerben, *Lastige lieden. Een inleiding over persoonlijkheidsstoornissen.* 1999 ⁴2004 Amsterdam, 207 blz.

RELATIEWERK

Verplicht

- PAPER, *Methodiek Relatietherapie Spectrum.* Is in ontwikkeling.
- JOHNSON, Sue, *Hou me vast. Zeven gesprekken voor een hechte(re) en veiliger relatie.* 2009 Utrecht/Antwerpen 287 blz.

Aanbevolen

- BOSWIJK-HUMMEL, Riekje, *Boos. Boosheid erkennen, begrijpen, loslaten.* 2010 Haarlem, 256 blz.
- BOSWIJK-HUMMEL, Riekje, *Ruzie.* 1987 ⁶2005 Haarlem, 255 blz.

SEKSUALITEIT

Verplicht

- PAPER, *Eros en Tanatos. Grote en kleine seksualiteit.* (Gaat nog geschreven worden)
- WEISFELT, Piet, *Hoe heb ik je lief. Over liefde: intimiteit en seksualiteit.* 2002 ²2006 Soest, 436 blz.

Aanbevolen

- KAMP, Wilkin, *Seks zoals God het bedoeld heeft.* 2012 Aalten, 186 blz.
- RIJSINGEN, Hannie van, Diverse titels, o.a. *Zin in vrijen voor mannen; Zin in vrijen voor vrouwen; Senioren op vrijersvoeten*

ROUW EN VERLIES

Verplicht

- BOSWIJK-HUMMEL, Riekje, *Afscheid nemen. Loslaten wat dierbaar is.* 1998 ⁴2005 Haarlem, 208 blz.